

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА

Геолого-географічний факультет

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з науково-педагогічної роботи
 (П.І.Б.)
 2020 р.

The stamp is circular with the text "ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ" around the top and "І.І. МЕЧНИКОВА" around the bottom. In the center, it says "МОНІТОРИНГ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ" and "ОДР ПОУ 02071089".

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Педагогічна (асистентська) практика

Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	10 Природничі науки
Спеціальність	106 «Географія»
Факультет	геолого-географічний

2020

Навчальна програма з дисципліни «Педагогічна (асистентська) практика» для аспірантів геолого-географічного факультету за спеціальністю 106 "Географія".

Розробники:

зав. кафедри економічної та соціальної географії і туризму, д. г. н., професор **Топчієв О.Г.**,
зав. кафедри фізичної географії та природокористування, д. г. н., професор **Шуйський Ю.Д.**,
д. г. н., професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму **Яворська В.В.**,
д. б. н., проф. кафедри географії України, ґрунтознавста та земельного кадастру **Красєха Є.Н.**,
к. г. н., доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму **Сич В.А.**

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією ГГФ

Протокол № 1 від 23 вересня 2020 р.

Голова НМК

Сич В.А.

ВСТУП

Педагогічна асистентська практика аспірантів є важливим етапом професійної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії до науково-практичної діяльності, який має за мету формування професійно-педагогічних компетентностей щодо здійснення освітнього процесу у закладах вищої освіти. Є складовою навчального процесу на геолого-географічному факультеті ОНУ імені І.І. Мечникова.

Педагогічна практика у ЗВО здійснюється з урахуванням обов'язкового мінімуму змісту програми професійної підготовки викладача вищих навчальних закладів після вивчення базових психолого-педагогічних дисциплін.

1. Мета та завдання практики

Мета педагогічної асистентської практики аспірантів - формування системи компетентностей майбутніх науково-педагогічних працівників, здатних здійснювати аналітичне осмислення стану та перспектив розвитку сфери географічної освіти, створювати та впроваджувати новий зміст освіти та новітні технології навчання.

Завдання педагогічної асистентської практики:

- поглиблення теоретичних та фахових знань, отриманих під час навчання в аспірантурі;
- набуття досвіду проведення всіх форм організації навчального процесу і видів навчальних занять у закладах вищої освіти; конструювання лекцій, семінарів, лабораторних та практичних занять на сучасному методичному рівні;
- інтеграція науково-дослідної та педагогічної діяльності практикантів;
- розвиток професійно-педагогічних здібностей на основі досвіду практики.

Додаткові завдання:

- отримання уявлень про діяльність конкретної кафедри на посаді науково-педагогічного працівника у період проходження практики;
- впровадження результатів дисертаційної роботи в учбовий процес;
- формування умінь моніторингових досліджень у галузі географічної освіти;
- стимулювання самовдосконалення майбутніх фахівців.

Базою для проходження практики є геолого-географічний факультет Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Процес проходження педагогічної практики спрямований на формування наступних **компетентностей:**

загальних:

- **ЗК01.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- **ЗК04.** Здатність породжувати нові ідеї (креативність).
- **ЗК05.** Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.
- **ЗК06.** Навички міжособистісного спілкування, пов'язані з умінням взаємодіяти з іншими людьми та працювати в команді.

спеціальних:

- **СК02.** Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.
- **СК06.** Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.
- **СК09.** Здатність демонструвати глибинні знання та розуміння основних концепцій, важливих фактів, принципів та теорій з географії.
- **СК11.** Здатність демонструвати знання сучасного стану, основних тенденцій та перспектив розвитку географічної науки, орієнтуватись в сучасних проблемах наукових досліджень в галузі географії та суміжних науках, продукувати нові ідеї при вирішенні дослідницьких і практичних задач.

Очікувані результати навчання.

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна «Педагогічна (асистентська) практика»:

- **РН02.** Глибоко розуміти загальні принципи, методи географічних наук, методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях (у сфері економічної та соціальної географії, біогеографії і географії ґрунтів, фізичної географії, геофізики і геохімії ландшафтів, конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів) та у викладацькій практиці.
- **РН10.** Вміти використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, комп'ютерні засоби та програми при проведенні наукових досліджень та в освітній діяльності (пошук, оброблення та аналіз інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу).
- **РН12.** Вміти обґрунтовано обирати та ефективно використовувати сучасні освітні технології, методи й засоби навчання у закладах вищої освіти на основі знань теоретико-методологічних основ педагогічного процесу вищої школи.

Після проходження практики аспіранти повинні знати:

- основні форми організації і основи планування освітнього процесу;
- дидактичні принципи проведення всіх видів навчальних занять та зміст документів, що їх регламентують;
- форми та методи контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти;
- види навчально-методичного забезпечення освітнього процесу та вимоги до них;
- форми та методи виховної роботи зі студентами.

Аспіранти повинні уміти:

- визначати мету та завдання навчальних занять;
- застосовувати різні форми та методи освітньої взаємодії;
- застосовувати сучасні освітні технології, інформаційно-комунікаційні та інтерактивні;
- розробляти навчально-методичні матеріали та здійснювати контроль знань студентів.

Під час проходження асистентської практики передбачається проведення видів педагогічної діяльності:

- відвідання не менше одного заняття кожного типу (лекційного, семінарського та лабораторного), що проводить керівник асистентської практики;
- самостійне проведення не менше трьох лабораторних занять;
- підготовка та проведення не менше двох семінарських (або одного семінарського та одного лекційного) занять;
- розробка роздавального матеріалу (у формі білетів для опитування або тестів) для письмового опитування студентів по визначеній керівником практики темі, проведення опитування за розробленими матеріалами та оцінка його результатів;
- проведення не менше двох контрольних робіт та здійснення перевірки їх результатів;

Під час проходження асистентської практики аспірант зобов'язаний:

- відповідально відноситися до виконання поставленого перед ним керівником асистентської практики завдання;
- виконати всі обов'язкові види педагогічної діяльності, проявивши при цьому свої професійні знання та навички;
- скласти письмовий звіт про виконану роботу;
- захистити його на засіданні кафедри.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин, що становить 6 кредити ЄКТС.

Проведення педагогічної асистентської практики складається з трьох етапів.

2. Зміст навчальної дисципліни

Початковий етап (2 кредити ЄКТС).

Змістовий модуль 1. Навчальна діяльність аспіранта під час практики

Формулювання мети та завдання практики, що віддзеркалює основну ідею, її освітній, розвиваючий і виховний характер. Складення індивідуального плану проходження практики. Знайомство з навчально-методичною, науковою роботою відповідної кафедри, нормативно-правовою базою, що регламентує організацію освітнього процесу в Університеті. Відвідування занять викладачів кафедри.

Організація змісту занять, підбір методів, вибір логічних підходів (індуктивний або дедуктивний), використання проблемного підходу, самостійна робота. Відображення замислу і проекту заняття в плані-конспекті заняття.

Основний етап (3 кредити ЄКТС).

Змістовий модуль 2. Методична діяльність аспіранта під час практики.

Складання розгорнутих планів-конспектів занять, обговорення з науковим керівником. Підготовка необхідних методичних та дидактичних матеріалів, вивчення технології проведення занять. Аналіз змісту занять з метою виявлення освітньої дидактичної мети, розкриття структури, визначення зв'язків змісту з попереднім і наступним матеріалом (внутрішньопредметні зв'язки), виявлення опорних понять, вияснення подальшого використання цього змісту в процесі вивчення матеріалу.

Аналіз занять в вигляді детального сценарію: вступна, основна частина, закріплення, домашнє завдання. Формулювання питань. Внесення в конспект рисунків і схем приладів, вказівок про місце використання заходів навчання, коментарів до них. Докладний опис домашнього завдання. Подальша заміна конспекту складанням плану з винесенням значної його частини на постійні картотеки з переліком обладнання до заняття, дидактичним матеріалом в вигляді варіантів завдань для проведення роботи, описом дослідів, необхідними виписками з першоджерел. Виділення в конспекті кольоровим чорнилом після проведення заняття недоліків, самоаналіз з метою подальшого усунення. Підготовка запланованого в конспекті заняття обладнання, перевірка експерименту.

Змістовий модуль 3. Виховна діяльність аспіранта під час практики

Організація та проведення для студентів заходу виховного спрямування. Використання докладів з презентаціями. Обговорення.

Заключний етап (1 кредит ЄКТС).

Змістовий модуль 4. Науково-дослідна діяльність аспіранта під час практики

Проведення засідання наукового гуртка або проблемної групи для вирішення поставленої наукової проблеми. Підведення підсумків педагогічної асистентської практики. Підготовка звітних матеріалів за підсумками проходження практики. Перевірка звітних матеріалів керівником та обговорення результатів. Захист результатів практики.

3. Рекомендована література

Методичне забезпечення

Основну функцію науково-методичного забезпечення педагогічної асистентської практики виконують навчально-методичні комплекси відповідних дисциплін, а також наступні інструктивно-методичні матеріали: конспект лекції, конспект практичного або лабораторного заняття, портфоліо з матеріалами щодо виконання всіх завдань практики.

Орієнтовна схема конспекту лекції

1. Наявність конспекту, робочих нотаток.
2. Оголошення теми, плану заняття.
3. Наукове та методичне обґрунтування основних положень, що розглядаються.
4. Чіткість, логічність, доступність викладання матеріалу.
5. Реалізація основних принципів навчання.
6. Зв'язок з попереднім матеріалом, міждисциплінарні зв'язки.

7. Економне використання часу.
8. Дотримання структури заняття, використання інноваційних форм та методів навчання.
9. Характеристика робочої атмосфери заняття.
10. Організація управління процесом навчання (підтримування інтелектуально-емоційного контакту з студентами; застосування різних прийомів та методів навчання)
11. Мовлення викладача (логічність, доступність, емоційність, доказовість, впевненість).

Орієнтовна схема конспекту практичного заняття

1. Тема заняття.
2. Мета заняття.
3. План.
4. Короткий опис роботи кожного пункту плану (питання, форми роботи, зміст).

Схема аналізу проведеного лекційного заняття

У відповідності з розкладом " _____ " _____ 20__ року
 проведено лекцію з предмету _____

Тема: _____

П.І.Б. аспіранта _____

Науковий характер лекції. Влучність розкриття теоретичних положень, категорій, визначень.

1. Зв'язок теоретичного матеріалу з досягненнями практики соціально-педагогічної роботи. Популяризація досягнень науки, передового досвіду соціально-педагогічної роботи.
2. Методичний рівень викладання: наявність плану лекції, його зв'язок з попереднім матеріалом, використання структурно-логічних схем, логічність і послідовність викладення матеріалу, аргументованість висновків.
3. Практична спрямованість: орієнтація на зміст та завдання практичних (семінарських) занять з даної теми. Точність, визначення завдань і термінів їх виконання
4. Завдання для самостійної роботи студентів: їх наявність, влучність, доцільність, творчий характер повідомлення термінів та форми перевірки знань .
5. Стиль викладання: точність визначень, формулювань, емоційність, демократичність, володіння аудиторією, дисципліна
6. Мовленнєві характеристики: чіткість, легкість голосу, вдале інтонування, голосність, тональність
7. Рівень технічного забезпечення
8. Оцінка ефективності проведеної лекції.

Побажання та зауваження _____

Дата _____ П.І.Б. рецензента

підпис

Схема аналізу проведеного практичного (семінарського) заняття

У відповідності з розкладом " ____ " _____ 20__ року проведено

Практичне (семінарське) заняття з предмету

Тема: _____

П.І.Б. аспіранта

Наявність робочого плану практичне (семінарське) заняття

1. Визначеність мети, завдань практичне (семінарське) заняття, достатня вмотивованість діяльності студентів
2. Відповідність змісту практичного (семінарського) заняття програмі навчального курсу
3. Форма проведення практичного (семінарського) заняття
4. Форми оцінки знань, умінь та навичок студентів під час проведення практичного (семінарського) заняття. Доцільність їх застосування

5. Використання прийомів активізації пізнавально-пошукової діяльності студентів
6. Спрямованість практичного (семінарського) заняття на самостійну роботу студентів
7. Особливості стилю педагогічної взаємодії зі студентами
8. Оцінка ефективності проведеного практичного (семінарського) заняття

Побажання та зауваження _____

Дата

П.І.Б. рецензента

_____ підпис

Законодавчі і нормативні документи

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ МОН України від 16 липня 2018 р. № 776.
4. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: Наказ МОН України від 06 листопада 2015 р. № 1151.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344.
6. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах): Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.
7. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266.

Основна література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник / А.М. Алексюк. - К.: Либідь, 1998. - 560 с.
2. Біляковська О.О. Дидактика вищої школи: навч. посібн. / О.О. Біляковська, І.Я. Мишишин, С.Б. Цюра. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. - 360 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С.С. Вітвицька: - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 384 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи / А.І. Кузьмінський. - К.: Знання, 2005. - 486 с.
5. Левченко Т.І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція / Т.І. Левченко. - Вінниця, 2007.
6. Лекції з педагогіки вищої школи / За ред. В. І. Лозової. - Харків: ОВС, 2006. - 496 с.
7. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. - К.: НПУ, 2003. - 267 с.
8. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі / В.М. Нагаєв: Навч. посібн. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 232 с.
9. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О.М. Пехоти. - К.: А.С.К., 2001. - 256 с.
10. Педагогіка вищої школи / за ред. З.Н. Курлянд. - К.: Знання, 2005. - 399 с.
11. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підручник. - 3-є вид. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. - К.: Каравела, 2011. - 360 с.
12. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Практикум: навч. посіб. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко: К.: Каравела, 2008. - 335 с.
13. Поляков Н.В. Классический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса / Н.В. Поляков, В.С. Савчук. - Днепропетровск, 2007.

14. Проблеми формування професіоналізму особистості та діяльності майбутнього фахівця в контексті вимог євроінтеграції: колективна монографія / під наук. ред. проф. О.С. Цокур. - Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. - 160 с.
15. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода / Под ред. Ю. П. Сурмина. - Київ: Центр інновацій та розвитку, 2002. - 286 с.
16. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І.Слєпкань. - К.: Вища школа, 2005. - 240 с.
17. Трайнев В.А. Дистанционное обучение и его развитие (Обобщение методологии и практики использования) / под общ. ред. В.А. Трайнева. - М.: Дашков и К., 2008. - 293 с.
18. Трайнев В.А. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс. Обобщение отечественной и зарубежной практики / В.А. Трайнев. - М.: Дашков и К., 2008. - 390 с.
19. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. - К.: «Академвидав», 2006. - 352 с.
20. Хуторской А. В. Эвристическое обучение. Теория, методология, практика / А.В. Хуторской. - М.: Международная педагогическая академия, 1988. - 266 с.
21. Цокур О. С. Педагогіка вищої школи. Вип. 2. Педагогічний менеджмент: навчально-методичний посібник / О.С. Цокур. - Одеса: «Юридична літ-ра», 2002. - 68 с.
22. Чернілевський Д.В. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посібн./ Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук. - Вінниця: Вінн. соц.-екон. ін.-тут Ун-ту "Україна", 2006. - 402 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека Інституту географії Національної академії наук України - <https://igu.org.ua/uk/node/22080>
2. Географіка. Географічний портал - <http://geografica.net.ua/>
3. Географія. Навчально-методичний сайт ПрАТ "Інститут передових технологій" - <http://osvitanet.com.ua/>
4. Електронний довідник про Землю. (англ.) - <https://editors.eol.org>
5. Міністерство освіти і науки України – <http://mon.gov.ua>
6. Навчальний Інтернет-ресурс з географії - <http://www.geograf.com.ua/>
7. Офіційний сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова - <http://onu.edu.ua>
8. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів – <http://prometheus.org.ua>

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання - диференційний залік.

10. Методи діагностики успішності навчання.

Контроль за ходом виконання програми практики здійснюється науковим керівником.

До захисту практики здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії подаються документи:

- індивідуальний план проходження практики;
- відгук-характеристика керівника практики;
- портфоліо з матеріалами щодо виконання всіх завдань практики.